

Н. Розколупа,
заступник генерального директора
Національної бібліотеки України
імені Ярослава Мудрого,
заслужений працівник культури України

РАЙОННІ БІБЛІОТЕКИ І РЕФОРМА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

РЕФОРМА децентралізації, котра охоплює дедалі більше громад, кардинально впливає на мережу публічних бібліотек. З огляду на це одним із особливо актуальних питань є перспективи подальшого функціонування районних бібліотек, адже вже непоодинокими стали випадки передачі їх до комунальної власності об'єднаних територіальних громад (ОТГ) із втратою статусу та функцій.

Такі дії органів місцевого самоврядування негативно впливають на діяльність публічних бібліотек району, адже саме районні бібліотеки здійснюють процеси оброблення та каталогізування фондів, координують роботу бібліотек відповідного району, надають їм методичну допомогу, збирають та узагальнюють статистичні дані щодо діяльності цих закладів, дбають про професійний розвиток бібліотекарів. Саме в районних бібліотеках зосереджено найдосвідченіші кадри.

Збереження потенціалу районних бібліотек дасть змогу ефективно організувати бібліотечне обслуговування в ОТГ.

Пропонуємо кілька варіантів розв'язання цього питання.

I. У разі об'єднання всіх територіальних громад одного району в одну ОТГ районна бібліотека, відповідно до частини третьої статті 8 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», переходить у комунальну власність об'єднаної громади. При цьому відповідно до частини третьої статті 22 Закону України «Про культуру» виключення районної бібліотеки з базової мережі закладів культури районного рівня можливе лише за погодженням із Міністерством культури України.

Оскільки в цьому випадку всі публічні бібліотеки району матимуть одного власника, доцільно на їх базі створити публічну бібліотеку ОТГ із філіями. За публічною бібліотекою ОТГ збережуться всі функції районної бібліотеки.

II. Складнішим є випадок, коли не всі, а лише кілька громад району об'єднуються в ОТГ із адміністративним центром у райцентрі. Відповідно до частини третьої статті 8 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» ОТГ є правонаступником усього майна, прав та обов'язків територіальних громад, що об'єдналися, з дня набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною такою ОТГ.

Оскільки районна бібліотека перебуває в спільній комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст району, задовольняє потреби жителів

усіх громад району, вона не набуває статусу комунальної власності ОТГ.

Однак насправді вже фіксуються непоодинокі факти передачі районних бібліотек до комунальної власності однієї з ОТГ району. Обґрунтовуються такі рішення відсутністю коштів у районних бюджетах.

При цьому погодження Міністерства культури України, відповідно до статті 15 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», не потрібно, якщо не відбувається реорганізація чи ліквідація бібліотеки. Але оскільки районна бібліотека виключається із базової мережі закладів культури районного рівня, то таке виключення, відповідно до частини третьої статті 22 Закону України «Про культуру», як уже зазначалося, може відбуватися лише за погодженням із Міністерством культури України.

Алгоритм передачі районної бібліотеки до комунальної власності однієї з ОТГ району має бути таким:

1. *Орган місцевого самоврядування ОТГ (міська, селищна, сільська рада) звертається до районної ради з пропозицією передати до комунальної власності ОТГ районну бібліотеку – об'єкт спільної комунальної власності територіальних громад сіл, селищ, міст району.* При цьому необхідно враховувати, що відповідно до абзацу третього пункту 10 перехідних та прикінцевих положень Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» районні ради за пропозиціями сільських, селищних, міських рад повинні приймати рішення про передачу до комунальної власності відповідних територіальних громад окремих об'єктів спільної власності територіальних громад, які розташовані на їх території і задовольняють колективні потреби виключно цих територіальних громад (у нашому випадку – це філії ЦБС). Тобто районна рада не зобов'язана передавати районну бібліотеку до комунальної власності якоїсь однієї ОТГ. Але якщо виникла така необхідність через відсутність бюджетних ресурсів, то, на нашу думку, районна рада може це зробити, погодивши своє рішення з органами місцевого самоврядування інших громад району, потреби жителів яких задовольняє районна бібліотека.

2. *Районна рада приймає позитивне рішення щодо передачі районної бібліотеки до комунальної власності однієї з ОТГ району.*

3. *Районна рада звертається до Міністерства культури України за отриманням погодження на виключення районної бібліотеки з базової мережі закладів культури районного рівня відпо-*

відно до частини третьої статті 22 Закону України «Про культуру».

4. Після отримання погодження Міністерства культури України відбувається процедура передачі районної бібліотеки до комунальної власності однієї з ОТГ району.

Орган місцевого самоврядування ОТГ (міська, селищна чи сільська рада) на базі переданих йому бібліотек (районна та публічні бібліотеки, які були в комунальній власності громад, що об'єдналися в ОТГ) утворює публічну бібліотеку ОТГ. Утім, якщо прийнято рішення про ліквідацію чи реорганізацію (у цьому випадку можливі такі форми реорганізації, як злиття, приєднання) якоїсь із цих бібліотек, орган місцевого самоврядування ОТГ повинен погодити зазначене рішення з Міністерством культури відповідно до статті 15 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу».

Орган місцевого самоврядування ОТГ та інші сільські, селищні, міські ради району, відповідно до статті 4 Закону України «Про співробітництво територіальних громад», укладають між собою договір про спільне фінансування (утримання) публічної бібліотеки ОТГ у частині здійснення нею окремих функцій, які поширюються на всі публічні бібліотеки району (оброблення та каталогізування фондів, методичне забезпечення, збирання та оброблення статистичних звітів тощо).

Примірну форму такого договору затверджено наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 27.08.2014 № 233. Органи місцевого самоврядування, котрі укладають цей договір, узгоджують функції публічної бібліотеки ОТГ, що поширюються на всі публічні бібліотеки району, та розмір коштів, які спрямовує кожна сільська, селищна, міська рада району на забезпечення виконання публічною бібліотекою ОТГ цих функцій.

III. Відомі також випадки, коли територія району повністю покривається ОТГ (один район – кілька ОТГ). Тоді районну бібліотеку передають до комунальної власності лише однієї ОТГ.

У цьому разі для забезпечення належного рівня бібліотечного обслуговування населення всіх громад району можна рекомендувати такі варіанти організації бібліотечної мережі:

1. У першій ОТГ, до комунальної власності якої передали районну бібліотеку, та в інших ОТГ району на базі всіх публічних бібліотек відповідної комунальної власності утворюються публічні бібліотеки ОТГ за алгоритмом, описаним вище. Далі органи місцевого самоврядування всіх ОТГ району, відповідно до статті 4 Закону України «Про співробітництво територіальних громад», укладають із першою ОТГ до-

говір про спільне фінансування (утримання) публічної бібліотеки першої ОТГ у частині здійснення нею окремих функцій, які поширюються на всі публічні бібліотеки району.

Тобто публічна бібліотека першої ОТГ буде для бібліотек усіх ОТГ району виконувати функції оброблення і каталогізування фондів, методичного забезпечення, збирання та оброблення статистичних звітів тощо.

2. Існує й інша можливість зберегти потенціал районної бібліотеки: органи місцевого самоврядування ОТГ району, відповідно до статті 4 Закону України «Про співробітництво територіальних громад», створюють спільний комунальний заклад – публічну бібліотеку (на базі публічних бібліотек усіх ОТГ району).

У цьому разі збережеться координація між усіма публічними бібліотеками району, буде досягнуто найоптимальнішого використання матеріальних та кадрових ресурсів.

Примірну форму договору про співробітництво територіальних громад у формі утворення спільних комунальних підприємств, установ та організацій затверджено наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 27.08.2014 № 233.

Нормативно-правові акти, що регулюють зазначене питання

1. Про добровільне об'єднання територіальних громад [Електронний ресурс] : Закон України від 5 лют. 2015 р. № 157-VIII. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/157-19> (дата звернення: 09.10.2017).

2. Про культуру [Електронний ресурс] : Закон України від 14 груд. 2010 р. № 2778-VI. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2778-17/page2> (дата звернення: 09.10.2017).

3. Про місцеве самоврядування в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр> (дата звернення: 09.10.2017).

4. Про співробітництво територіальних громад [Електронний ресурс] : Закон України від 17 черв. 2014 р. № 1508-VII. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1508-18> (дата звернення: 09.10.2017).

5. Про затвердження Примірних форм договорів про співробітництво територіальних громад [Електронний ресурс] : наказ М-ва регіонал. розвитку, буд-ва та житлово-комунал. госп-ва України від 27.08.2014 № 233. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://old.minregion.gov.ua/regional-dev/reformuvannya-miscevogo-samovryaduvannya-teritorialnoyi-organizaciyi-vladi-v-ukrayini-643805/nakazirekomendaciyi-minregionu-516988/nakaz-minregionu-ukrayini-vid-27-08-2014-n233-pro-zatverdzhennya-primirnih-form-dogovoriv-pro-spivrobitnictvo-teritorialnih-grom-202131/> (дата звернення: 09.10.2017).